

le popis dogodkov. Dogodkov je pravzaprav zelo malo in so v resnici bolj povod za opis transformacije stanja duha pod vplivom psihoaktivne substance in za predstavitev njegovih stališč do uporabe drog. Prav ta vidik obeh del je verjetno še danes najbolj vznemirljiv; prav gotovo pa je bil odločilen, da so *Vrata zaznavanja* v šestdesetih in sedemdesetih letih povzdignili v kulturno besedilo psihedeličnega gibanja, Huxleyja pa - deloma neupravičeno, kot v spremni študiji trdi Igor Pribac - posthumno v svoje-ga duhovnega očeta.

Huxley je *Vrata zaznavanja* in *Nebesa in pekel* napisal pred vsesvetovno anatemizacijo drog in z nekaterimi odstavki v njiju jasno nasprotoval zgolj prepovedovalni politiki do vprašanja uživanja drog, ki je tedaj nastajala v imenu svetovne *moral majority*. Tedaj so bila Huxleyjeva stališča do drog zanjo nesprejemljiva in prav zato so lahko postala kulturna. Danes, ko se zastraševalno-prohibicijska politika do drog zaradi aidsa nagiba k prosvetiteljski, kar postopoma spodjeda njena prohibicijska izhodišča in prihaja z njimi v konflikt, je Huxleyjeva zahteva po aktivni in diferencirani politiki do drog, ki v njih ne bi videla zgolj in povsem negativnega pojava, vrednega le prepovedi in moralne obsodbe, morda bolj aktualna kot prej. V svojih esejih o drogah Huxley obsoja licemerstvo družbe, ki nekatere droge odklanja, slepo pa ostaja za razdiralne učinke alkohola, ki ga včasih tudi odkrito hvali. Pisec *Krasnega novega sveta*, v katerem je soma, univerzalna droga tudi univerzalno sredstvo vladanja, ker postane univerzalna religija, po vlogi, ki jo je drogi namenil in svoji negativni družbeni utopiji, posameznike in oblasti zdaj nago-varja k dejavnemu iskanju idealne droge. Kakšna je zanj idealna droga in kakšna je sploh njena vloga? O drogah Huxley govori kot o

“modifikatorju zavesti”, uživanje drog pa je zanj ena od tehnik nravsvene reforme, ki naj zajame najprej najbolj pripravljene subjekte, razsvetljene intelektualce, in nato postopoma še druge, ki so v svojem duhovnem razvoju že dosegli takšno stopnjo, da bo to zanje pozitivna izkušnja. Eksperimenti z drogo so bile zanj izkušnje resničnosti, ki jo navadni smrtniki v običajnih okoliščinah ne morejo okusiti brez te ali one posebne tehnike, eskapizmi iz sveta navidezne realnosti, ki ugonablja duha in mu preprečuje dostop do spoznanja in stopitve z enostjo sveta.

Droge, med katerimi je iskal najboljše prevozno sredstvo do teh stanj, niso bile te, ki danes preplavljajo svetovni črni trg in povzročajo odvisnost med uživalci, pač pa izključno psihedeliki. Zato Huxley brez zelo resnih zadržkov ne more obveljati za zagovornika današnjega množičnega uživanja drog.

V tekočem jeziku je obe deli prevedla Alenka Moder-Saje, spremno študijo “Huxleyjevi eksperimenti” pa je prispeval Igor Pribac.

Marko Senčar

Bojko Bučar

MEDNARODNI REGIONALIZEM - MEDNARODNO VEČSTRANSKO SODELOVANJE EVROPSKIH REGIJ

Ljubljana, Fakulteta za družbene vede (Znanstvena knjižnica št. 5), 1993

263 str., cena 1.400 SIT

Zares ni preveč vsakdanje pisati o slovenskem prispevku v mednarodno zakladnico razmišljanj o mednarodnih odnosih, še

prav posebej ne o fenomenu regionalizma in regionalizacije, ki mu mnogi pripisujejo obetavno prihodnost. Tako je samostojen knjižni prvenec doc. dr. Bojka Bučarja (ki med drugim zagovarja pozitivno plat evropske regionalne k-ljudem-obrnjene vizije prihodnosti) Mednarodni regionalizem - mednarodno večstransko regionalno sodelovanje evropskih regij v izdaji Znanstvene knjižnice FDV spodbudna napoved pozitivnih premikov. Ne zaradi redkosti usmerjanja pozornosti bralstva v mednarodne vode, prav tako ne le zaradi izbire predmeta, ki mu avtor namenja pozornost znanstvene obdelave, ampak zaradi tehtnega, celovitega, sistematičnega, dialogu in nadaljnemu razmisleku odprtega avtorjevega pristopa, ki ga uspešno dopolnjuje rigorozno razločujoča slovenska terminologija.

Avtorjevo videnje stvarnosti evropske regionalne skupnosti gradi na dopolnitvi zgodovine evropske demokracije in človekovih pravic. Uveljavitvi posameznika in njemu prikladnega političnega in pravnega sistema, vpetega v nediskriminirajoče formule spoštovanja demokracije, pravne države in ustavnega varstva človekovih pravic, nujno sledi uveljavljanje skupin, raznovrstnih manjšin in njihovih institucionaliziranih oblik, ki razpete na kontinuumih priborjenih pravic in pridobljenih dolžnosti čakajo samorefleksije. Uveljavljanje takšnega izročila je v Evropi zahtevalo vno-vično osmiselitev centraliziranih ureditev nacionalnih držav in nanjo oprtega, ponovno odprtega prostora za uveljavljanje regij, regionalnega samoupravljanja in regionalne identitete. Regije (mimo-grede, vedno državno raz/do-ločene) postavljajo zahteve po večji avtonomiji in samouravnavaajočih pooblastilih, ki v bistvu temelje na kulturnih, zgodovinskih in političnih razlogih utemeljevanja svoje “polnoletnosti”, kar pa med drugim

zastavlja izvansistemske vprašanje njihove mednarodnopravne opravilne in poslovne sposobnosti. Če avtor zapiše, da sprožajo "drugi dekolonizacijski val" (str. 18), t.j. proces, v katerem se skušajo regije otresti "imperializma" sodobnih držav, potem velja temu razločujočemu in samoumeščajočemu se procesu še pozomeje prisluhniti.

Mednarodnega regionalizma se je možno lotiti tudi z drugega konca aporije "del-celota", ko nam celoto pomeni univerzalna, globalna, heterogena ter latentno (manifestno) avtodestruktivna mednarodna skupnost, deli pa se konstituirajo v odnosu do nje postopoma in v smeri subdržavnih (...regionalnih, lokalnih...) oblastvenih oblik. Tako lahko regionalno in subregionalno vstopa v razmerje do univerzalne in globalne mednarodne skupnosti, razumljene izvirno kot meddržavne skupnosti.

Na ta najsplošnejši v državne meje vpeti okvir je mogoče navezati različne opredelitve samega pojma regije, ki jih najverjetneje tudi eklektična pota definiranja, ki preraščajo v interdisciplinarne napore, ne morejo izpeljati do konca. Vendar pa dovoljujejo določitev njene fizične osnove - ozemlja in funkcionalne vsebine - družbenih odnosov, žal znakov razlikovanja tudi ostalih teritorializiranih družbenih skupnosti.

K regionalizmu vodijo tako procesi notranjega razvoja v posameznih evropskih državah kot vse prisotnejša demokratizacija odnosov v mednarodni skupnosti. Države, predvsem evropske, so zaradi kompleksnosti in učinkovitosti lastnega sistema prisiljene k prenosu pristojnosti na regionalne ravni, k procesu torej, ki poteka vzporedno (dopolnjujoče) s prenosom pristojnosti na meddržavno, mednarodno in/ali supranacionalno raven. Postavljanje zahtev po regionalni avtonomiji je tako razumeti v tem kontekstu. Kljub temu suverenost še vedno

ostaja izvorno državi (dodajmo: v tej fazi procesa internacionalizacije nacionalnega/državnega in internalizacije mednarodnega).

Iz splošne definicije regije avtor izpelje koncept čezmejne (transnacionalne) regije, t.j. tiste regije, ki ozemeljsko in z vzpostavljenimi družbenimi odnosi prerašča državne meje in je pogoj in rezultat čezmejnega sodelovanja subnacionalnih regionalnih oblastvenih oblik. Takšno pojmovanje omogoča empirično proučevanje posameznih čezmejnih regij, kjer v vsakem primeru prevladujejo določene funkcionalne posebnosti. Funkcionalno povezovanje prinaša zahtevo po vsaj minimalni institucionalizaciji, ta pa povzroča praktične in teoretične probleme, saj izpostavlja potrebo po pogodbenem sodelovanju in na zadostni avtonomiji regionalnih in lokalnih oblasti utemeljen pogodbeni politični prostor (str. 50). Zahtevi lahko zadostijo mednarodne javnopravne pogodbe med državami (če ni samostojnih regij, kot npr. v Franciji), zasebnopravno čezmejno regionalno povezovanje, pa tudi (*sui generis*) obmejno in čezmejno sodelovanje regionalnih oblasti, ki je nastalo na podlagi (funkcionalnega) subnacionalnega regionalizma. Vsekakor velja izpostaviti aplikativno plat koncepta čezmejne regije, katerega upoštevanje bi razširilo tudi paleto slovenskih zunanjepolitičnih alternativ v reševanju problema npr. Istre in Istranov, seveda z naslonitvijo na njej in njim lastne oblike sobivanja, samopodob ter samoureja-joče postavitve lastnih perspektiv.

Subnacionalne regije so formalno in vsebinsko izhodišče mednarodnega večstranskega sodelovanja evropskih regij. Od ustavnopravne ali upravno pravne razdelitve posamezne države, ki pa ne ustreza vedno vsebinski opredelitvi regije, je v končni posledici odvisno njihovo institucionaliziranje, ker le-to omogoča

lastno predstavljanje in znotraj ali čezdržavno delovanje.

Zgodovinska perspektiva na Evropo združujoče ideje in njihove nosilce nam kaže, da so zagovorniki regionalizma postopoma pridobivali vpliv v evropskih skupnostih, kjer je zlasti potreba po usklajenem razvoju zahtevala regionalno politiko, temelječo na ciljno naravnani regionalizaciji in na sodelovanju regionalnih in lokalnih enot v njej. Institucionalni izraz so ta prepričanja dobila z ustanovitvijo Skupščine evropskih regij (AER), ki naj bi omogočila boljše sodelovanje "evropskih regij" s Komisijo ES. Prav tako je prišlo do vključitve načela subsidiarnosti (izvorno krščanskega poskusa zaščite civilne družbe pred totalitarno državo) v Maastrichtski sporazum (čl. 3), kjer je izpeljan v pomenu prenosa le tistih zadev na višjo raven, ki so na nižji nezadostno urejene (str. 76). Na sedanji stopnji evropske integracije pomeni tega načela, ki se razločujejo predvsem na relaciji "od-zgoraj-postavljene" ali "od-spodaj-pogojene" indukcije, nujno sovpadajo s samoperpetuirajočo tendenco bruseljske centralizacije, ki selektivno upošteva voljo ljudi (značilen primer Danske) in jo posredno kanalizira mimo osrednjih državnih avtoritet.

V Svetu Evrope (SE), ki je za razliko od ES uspešna klasična mednarodna regionalna vladna organizacija, se je oblikovala Stalna konferenca lokalnih in regionalnih oblasti (CLRAE), formalnopravno strokovna komisija ministrskega odbora (MO), ki pa je prerasla svoj okvir v telo SE "*sui generis*". Postopno pridobivanje dejanskih "pristojnosti" in prizadevanje za njihovo formalizacijo naj bi pripeljalo do preimenovanja CLRAE v Evropsko skupščino lokalne in regionalne samouprave (EAS). Omeniti je treba tudi uvedbi regionalizma in regionalizaciji naklonjeno delovanje MO in Parlamentarnega zbora, v okviru

katerega deluje med drugim tudi komisija za urejanje prostora in lokalne oblasti.

Posebno poglavje so evropske regionalne konvencije v okviru SE, zlasti Evropska listina o lokalni samoupravi (ETS 122) in Evropska okvirna konvencija o čezmejnem sodelovanju ozemeljskih skupnosti ali oblasti (ETS 106). Razumeti moramo, da konvencije niso instrument SE, prav tako kot odobritev in odprtje za podpis MO ni dejanje SE. Žive torej svoje življenje v skladu z mednarodnim pravom, ki zahteva podpis in ratifikacijo za prostovoljen pristop države. Tako je v obeh regionalnih konvencijah mnogo t.i. "escape clauses", ob ratifikacijah so podane interpretativne deklaracije in ozemeljske klavzule (pridrčki), njihova pogodbeno določila pa omogočajo pogodbenim strankam določitev regionalnih in lokalnih enot, na katere se bosta konvenciji nanašali. Evropski okvirni konvenciji so dodani tudi vzorčni sporazumi, ki imajo naravo t.i. mehkega prava (soft law).

Avtorjeva obravnava čezmejneg sodelovanja, ki v primerjavi z mednarodnim sodelovanjem zajema sodelovanje v obmejnem prostoru dveh ali več držav, je preobsežna za podrobnejšo predstavitev, zato se moramo omejiti le na faktografsko naštevanje najpomembnejšega. Značilne medvladne oblike čezmejneg sodelovanja tako potekajo na področju nordijskih držav na podlagi sporazuma o čezmejnem sodelovanju lokalnih oblasti iz leta 1977 ter na področju Beneluksa, kjer je podlaga Beneluška konvencija o čezmejnem sodelovanju ozemeljskih skupnosti ali oblasti (1986) kot prva implementacija evropske okvirne konvencije. Temu je treba prišteti Nizozemsko-nemško komisijo za regionalno načrtovanje (1976), Nemško-belgijsko komisijo za urejanje prostora (1971), Evropsko razvoj-

no os na tromeji Francije, Belgije in Luksemburga (1985), Komisijo Saar-Lor-Lux (1970), Nemško-švicarsko komisijo za regionalno sodelovanje (1973), Francosko-ženevsko posvetovalno komisijo (1973) in Regio na tromeji Švice, Nemčije in Francije (1975).

Med oblikami samostojno nastalega medregionalnega sodelovanja je treba omeniti Delovno skupnost (osrednjih) alpskih dežel - Arge Alp (1972), Delovno skupnost Alpe-Jadran (1978), Delovno skupnost zahodnih Alp - COTRAO (1982), Delovno skupnost Jure (1985), Delovno skupnost Pirenejev (1983), Delovno skupnost za južni in srednji Jadran (1990) in Delovno skupnost podonavskih dežel (1990). Črta ločnica do medkrajevnega sodelovanja je težko zarisljiva, o čemer priča sodelovanje v okviru Euregio, ki v sebi združuje meddržavno, regionalno in lokalno sodelovanje.

Nastanek mednarodnega regionalnega sodelovanja je funkcionalno določljiv. O tem govore regionalna interesna združenja; npr. Združenje evropskih obmejnih regij AGEK (1971), Konferenca obrobni obmorskih regij CRPM (1973), Delovna skupnost izročilno industrijskih regij RETI (1984), Zveza regij evropskih glavnih mest URCE (1965), Medregionalna komisija za promet v sredozemskem bazenu CITRAME (1985) in Evropska delovna skupnost za razvoj podeželja in obnovo vasi EALD (1988). Še širše izpostavlja ta funkcionalni vidik neuspeh poskus ustanovitve mednarodnega regionalnega splošnega združenja in iz njega poganjajoča institucionalizacija v okviru Sveta evropskih regij CER, ki se je preimenoval v AER (1987), in Evropskega centra za regionalni razvoj CEDRE (1985).

Nazadnje, kot sklepno ugotovitev premisleka evropskega regionalizma avtor obravnava vlogo subnacionalnih ozemeljskih enot v mednarodnih odnosih. Pri-

znava jim lastnosti subjektov mednarodnih odnosov s težnjo prerasčanja v subjekte mednarodnega prava, pri tem pa se naslanja na prakso predstavljanja posameznih regij v mednarodni skupnosti in njihovo omejeno pristojnost sklepanja mednarodnih pogodb.

Glede na nedefiniran odnos slovenske politike do lastne polpretekle (nemitološke?) zgodovine je razumljiva njena zunanjepolitična togost, ki v precepu med univerzalizmom, regionalizmom in provincializmom pristaja v slednjem v hotenju po prvem. Če je razumljiva, pa ni opravičljiva. Zato lahko le priporočim branje te knjige, ki razkriva in osmišlja kompleksnost vmesnega prostora. Prostora, ki se mu ne kaže odreči (kot se je Republika Slovenija predsednikovanju v Delovni skupnosti Alpe-Jadran).

Milan Brglez

Pavel Gantar

SOCIOLOŠKA KRITIKA TEORIJ PLANIRANJA

FDV - Znanstvena
knjižnica, Ljubljana 1993

Problem vseh strokovnih knjig na Slovenskem je nedvomno zelo skromno število kompetentnih in zainteresiranih bralcev. Ta problem je endemni, tj. specifičen za vsa tako majhna okolja, kot je Slovenija. Tej neizbežnosti lahko pri nas dodamo še časovno razsežnost. Knjiga o planiranju, čeprav v obliki kritike, je zaradi smole s "timingom" v nevarnosti, da se bo morala otepati s precej nepopularnimi asociacijami, tj. banalno poenostavljenimi povezavami planiranja s socializmom. Knjiga Pavla Gantarja je skratka izšla v okolju, kjer strokovne publike dejansko ni, govorimo lahko le o